

umeti. Tudi njegov „Adagio“, ki se je proizvajal na nekem koncertu pevskega društva „Kolo“ v Zagrebu, ocenijo listi jako neugodno, deloma iz nevednosti, deloma iz zlobe in nevoščljivosti. Ko mu podari žena zdravo hčerko, se mu duh zopet nekoliko razvedri, toda radi gmotnih stisk mora prodati Plavšiču še ženino hišico, na kateri je bilo že od njenega očeta precej dolga. Njegova žena je plemenito, angelsko bitje, požrtvovalna, skrbna, toda za glasbo nima smisla, ne more razumeti njegovega umetniškega stremljenja in nehoté ga dostikrat z neznatno opombo potegne iz zračnih višin umetniških sanj v navadno, vsakdanje življenje. On trpi vsled tega, pa tudi ona, ker vidi, da jo mož ljubi iz vsega srca, da pa ni srečen z njo. Amadej pa najde v Irmi, ženi inženjerja Lešeticekega, za glasbo vneto in umetniško navdahnjeno žensko, katera ga razumeva in cení. Ko pa ona še hoče, da bi bil on njen „platonični ljubljeneč“, „proti čemur bi tudi njen mož ničesar ne mogel reči“, se ji odteguje in ona kmalu odpotuje. Zelo boli Amadeja, da v domovini ne more najti založnika svojim skladbam, in da jih mora prodati v Berolin, samo da se reši gmotnih zadreg. V domačem mestu mu izpodkoplje upliv in ugled Ratkovič, človek brez globokega znanja in brez posebne nadarjenosti. Vsled tega močno trpi rahla konstitucija umetnikova in ko mu umre še žena, zapustivši mu majhno hčerko Veroniko, mu otemni duh. Na begu iz norišnice zmrzne v gozdu. —

Povesti se pozna, da je prišla izpod peresa pravega pesnika, izkušenega pisatelja, izbornega dušeslovca; prizor sledi prizoru popolnoma neprisiljeno in logično, jezik je krasen, na nekaterih mestih nas naravnost očara. Glavno dejanje prepletajo epizode nepresežne miline kot n. pr. ljubezen Jahode do Mařenke, in zopet uničujoče tragike, kot n. pr. usoda demoničnega Veselega, propalega talenta. Z genialno spretnostjo nam popisuje vtisek glasbe na človeka, ko nas pripelje v glasbeno dvorano, da poslušamo Dvořakov „Stabat mater“ ali Amadejev „Adagio“. Mehka poezija preveva zakonsko življenje Amadeja in Adelke; boli nas, ko vidimo, da si umetnik ne zna pomagati v svetu in ko gledamo, kako trpi poleg ljubljene žene, ki samo slutí umetniškega duha, pa ga ne razume, ki pa tem bolj globoko in z neomajno zvestobo ljubi svojega moža; naravnost pa nas pretrese konec, ko vidimo, kako se stré talent, ki bi mogel delati še toliko!

Dobro je pisatelj označil tudi tisto malomestno ljudstvo in njegovo omejenost, samo-

pašnost, obrekovanje in natolcevanje v Mesariču, Plavšiču in drugih stranskih osebah. S pretresujočo dušeslovno istinitostjo nam predstavlja duševno življenje zblaznelega Amadeja. Samo to nam ne ugaja, ker se pisatelj ni odločneje izrazil o t. zv. „platonični ljubezni“, da ljubi žena poleg moža brez strasti, „platonsko“ družega; njegovi nazori o tem še niso čisto jasni. Kaže nam pač, da je v tem duševnem boju zmagala v Amadeju ljubezen do žene in deteta in spoštovanje do umrlega Jahode — „Adelka je zmagala Dalilo“ (str. 192.) — toda kaže nam zopet, da se Amadej te zmage bolj sramuje kot pa veseli. I. Grafenauer.

Bolgarska književnost.

Bolgarska književnost slabo uspeva. Dokler je bila Bolgarija pod turškim jarmom, ni to bilo nič čudnega. A tudi sedaj, ko je Bolgarija svobodna in ima celo javne zavode, ki naj podpirajo in negujejo znanost in umetnost, imajo Bolgari malo, prav malo izvirnih književnih proizvodov. Najbrže je krivo to, da je bolgarski pisatelj sedanje dobe navadno obenem državni uslužbenec, kateri ne more pisateljevanju posvetiti vseh svojih moči in kateremu slovstveno delovanje celó škoduje v službi. Cela sedanja bolgarska književnost je pravzaprav samo nekakizjemen duševni proizvod. Vzadnjem času pa je vendar izšlo nekoliko publikacij, katere zaslužijo našo pozornost.

Ivan Vazov, najboljši bolgarski pesnik in pisatelj, je izdal zbirko pesmi z naslovom: „Pod našeto nebo“ in knjigo proze „Videno i čuto“ (Razkazi, spomeni in putesestvija). — Nova pesniška zbirka Vazova se ravno tako kakor „Skitniške pesni“ zeló razločuje od prejšnje njegove poezije. Prej je namreč opeval žalostno stanje podjarmljene Bolgarije, potem je pel zahvalne slavospeve na oprostitev Bolgarske. V vsi njegovi poeziji pa veje duh ljubezni do domovine. V neki pesmi peva o novejših bolgarskih razmerah: „Ljubim te tudi zdaj, ko si pozabila svojih svetlih ciljev, ko si dovolila, da bi iz tebe postalo torišče spletek in zvijač . . . ko več nego prej potrebuješ sočutja in ljubezni!“ Nova zbirka Vazova ni samo knjiga vzdihov, ampak krepi tudi upanje v boljšo prihodnost. Kritik Veličkov pravi o nji: „Pesnik in moralist biča v nji prevratne misli in strasti, ki izpodkopavajo zaklade življenja in vodijo človeško družbo v prepad. Njih pogubne posledice vidimo vsi, in le tisti, ki ne ljubijo domovine, ne morejo se nad njimi zgražati. Samo

eno nas veseli —: prepričanje, da je jedro naroda še zdravo . . .“

V knjigi povestic „Videno i čuto“ pripoveduje Vazov o osebah in raznih dogodkih, katere je sam videl ali preživel. Vsebina posamnih črtic ni bogve kako izbrana, predmeti so jim črpljeni iz vsakdanjega življenja, in vendar bo vsakdo le-to zbirko prečital z zanimanjem. Tudi v nji se kaže Vazov kot spreten pripovedovavec, kot že davno priznani mojster-umetnik. Kritika o ti knjigi pravi, da je Vazov v nji omladel. In res iz knjige diše nekaj svežega; zlog, dasi preprost, je naravnost

na svoje brave. Vsak njihov spis se čita z velikim zanimanjem; čitatelji iščejo v njihovih spisih odgovora na srčna vprašanja, rešitve iz mučnih dvomov, tolažbe v skrbeh in dušni žalosti ter razvedrenja v prostih urah. In tak pisatelj za Bolgare je Vazov. Bolgari so zaljubljeni v njegove književne proizvode, in to po vsi pravici. Njegova dela zbujejo dobre čute v mladini in sploh mnogo vplivajo na razvoj bolgarskih družabnih razmer. Značilno za Vazova je tudi, da zna z malo besedami izvrstno označiti posamezne pojave v bolgarskem narodnem življenju. V njegovih spisih more čitatelj

Jesen.

Narisal F. Vidmar.

briljanten. Neki ocenjevalec pravi o knjigi, da je ž njo Vazov (sedaj star 52 let) pokazal, da ima najmlajše srce izmed vseh „mladih“ pisateljev. Nekoliko črtic iz te zbirke, kolikor mi je znano, je že prevedenih v razne jezike. Nekaj jih je objavil češki list „Zlatá Praha“, ruska „Russkoje Bogatstvo“ in „Niva“, srbska „Nada“, slovaški „Slovenské Pohlády“ in nemški „Salon-Feuilleton“.

I. Vazov spada k številu tistih imenitnih književnih umetnikov, ki imajo izreden vpliv

prav dobro proučevati bolgarsko zgodovino pod turško vlado do sedanjih dni.

Ivan Arnaudov: **Iz rodnija kat.** Liričeski pesni. (1900—1901 god.) Ruse. — Arnaudov je še mlad pesnik, vreden tiste pazljivosti, s katero se z njim bavita kritika in občinstvo. Pesmi v zbirki „Iz rodnija kat“, kažejo, da je nadarjen, in da, ako bode proučeval tuje dobre umotvore, postane iz njega prav dober pesnik. Nekatere pesmi so že v le-ti zbirki v resnici lepe. Da mu „Bulgarska

Sbirka“ svetuje, naj bi svoje verze še bolj pilil, pri mladem pesniku ni nič čudnega.

Narodna meteorologija. Sbirka ot bolgarski narodni pogovorki, poslovice, pravili i predskazanija za vremeto. Stankmil Spas V acov. Sofija. Cena 70 st. Str. 79+X. — Vacova „Meteorologija“ je proizvod narodnega duha in plod vsakdanjega opazovanja atmosfernih pojavov. Kdor se bavi z narodopisom, bo šele prav cenil to zbirko. Knjiga podaje občinstvu narodne pregovore, opazke, prorokovanja itd. o vremenu. — Prav bi bilo, ako bi se začeli tudi drugi bolgarski narodni umotvori nabirati, zakaj v tem pogledu ne zaostajejo Bolgari za drugimi evropskimi narodi. S tem bi se zelo povzdignila bolgarska jezikoslovna in narodopisna književnost.

D. V. Hranov: Spomeni za generala Gurko ot vremeto na osvoboditelna vojna. S portreta mu. Sofija. 1902. Str. 108. Cena 80 st. — Bolgari imajo še prav malo spisov, v katerih bi bila opisana rusko-turška vojna, tisti veliki junaški boj, ki je Bolgarom prinesel svobodo in njihovo domovino prebudil k novemu, samostalnemu življenju. Dozdaj so sicer izdali nekoliko spominov, a ti so bili nepopolni. V knjigi Hranova pa imamo celotno sliko one velike in slavne dobe. Hranov se je sam udeleževal one vojne od začetka do konca, zato je njegovo pripovedovanje tem živahnejše in zanimivejše. Kdor se zanima za to dobo v bolgarski zgodovini, temu Hranovo knjigo toplo priporočamo.

Fr. Štingl.

Češka književnost.

Jan Rokyta: Viděl jsem duši ženy... Basně (1898—1901). V Praze. Nákladem spisovatelovým. Str. 144+2. Cena K 1.50. — Le-ta knjiga je zanimiv pojav resnične nadarjenosti in duše z globokimi čuti. Pesnik J. Rokyta (A. Černý, urednik „Slovanskega Prěhleda“) kaže v ti svoji zbirki, ki hrani prave bisere češkega pesništva, izredno poznanje ženske duše, katero nam tu predstavlja z vsem njenim čuvstvovanjem in hrepenenjem. V 70 daljših in krajših pesmih se bavi pesnik z večno novim in večno hvaležnim predmetom poezije, ki je navduševal pesnike vseh stoletij in vseh narodov in ki navzlic moderni emancipacijski struji ostane vedno še vir prave poezije. Nova zbirka Rokytova je knjiga ljubezni, ljubezni spiritualne, ki nima v sebi ničesar pozemeljskega. To je pesem hrepenenja po žarno-krasnem fantomu, katerega snežnobeke peroti izginjajo v sinjih

nebnih višavah. Našemu pesniku je ljubljeno žensko bitje vedno le vzor, nikoli ženska v navadnem pomenu besede. Žensko bitje ni pesniku ljubljeno, temveč beli labud, bela breza, bela golobica, duša lilijina, čista in žarna. Tega ženskega bitja, ki ga gleda naš pesnik, nič ne teži, nič ga ne vznemirja. Venomer je „bílá, úsměvná a milá“ in njena naloga je, tolažiti možá, preganjati mu žalostne misli in lajšati težave življenja. Knjiga, ki je že izšla v drugi izdaji, bode gotovo zelo ugajala ženskemu spolu, zakaj v nji najde odmev svojih lastnih čuvstev.

V zadnjem času je izšlo še nekoliko čeških pesniških zbirk, kakor n. pr. H. Jelinkov „Konec karnevalu“, K. Tomanov „Torso života“, L. Arlethove „Písň Miriaminy“ in druge, ki vse spadajo k „slovstveni anarchiji“. Kake so sedaj razmere na češkem pesniškem polju po več nego desetletnem negovanju „visoke“ moderne umetnosti, o tem je napisal že lani uničevalno obsodbo sam njen prejšnji zagovornik Fr. Krejčí. V nekem listu pravi namreč, da je 10 let za resnični slovstveni napredek popolnoma izgubljenih in da je moderna struja, katere samovlado so nekateri naivni in pretirani ljudje povzdigovali s takšnim navdušenjem, že dovolj pokazala svoje popolno nezmožnost, da bi ustvarila kaj drugega nego smešne posnetke prečudnih pesniških žonglérjev. Večji del le-te eksotične „poezije“ bi spadal po pravici samo v humoristične časnike. Zelo dobro je to „slovstveno anarchijo“ ocenil tudi slovstveni poročevavec „Lumíra“ v njegovi 24. št. Ocenjujoč najnovejšo zbirko pesmi „Srdcové eso“, ki jo je izdal neki „O.“, pravi med drugim: ¹⁾ „Pri knjigi g. O. bi hotel biti filozof. Imel bi vsaj priložnost premišljevati o tem, kako je mogoče, da je tako slaba knjiga, kakor je „Srdcové eso“ našla pri nas toliko zanimanja, simpatičnega in antipatičnega. In vendar se razen dveh ocenjavcev strinjajo vsi v tem, da je „Srdcové eso“, popolnoma ponesrečena knjiga. A piše se o nji, mnogo se o nji piše. Iz tega uvidevamo, kako smo se že naveličali v resnici umetniških knjig, ker potrebujemo že gnilih citron, če hočemo podražiti svoj okus. Čudne razmere! Napiši zbirko najboljših verzov, in ako bi vse pesmi bile sami biseri, knjigo ti bodo prezirali. Toda vrzi na papir karkoli, hlina velike strasti, pluj kolofonijevo žeplo in ogenj, posnemaj kretanje govornikov iz malopridnih družb, zbudaj vtis, kakor da bi pisal v morfinističnem ali alkoholnem deliriju

¹⁾ Te besede tu navajam zbok tega, ker so po-
učne tudi za moderne pesnike slovenske.